

บทที่ 13

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์มรดกไทย

สำนักงานจัดการศึกษาทั่วไปและศิลปวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ในหลวง ... ใน ความทรงจำ

พระราชโบายด้านศิลปวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

“...การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่สำคัญ และควรจะดำเนินควบคู่กันไปกับการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของบุคคล ตลอดจนถึงความเจริญของประเทศ มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางนี้จะต้องมีประกอบกัันเกื้อกูลและส่งเสริมกัน...”

(พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, ๒๕๐๙)

พระราชโบายด้านศิลปวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

๑. ประวัติศาสตร์และโบราณคดี

“...โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานทั้งหลายนั้น ล้วนเป็นของมีคุณค่า และจำเป็นแก่การค้นคว้าในทาง ประวัติศาสตร์ ศิลปะและโบราณคดี เป็นเครื่องแสดงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยที่มีมาแต่อดีตกาล สมควรที่จะสงวนรักษาให้คงทนถาวรเป็นสมบัติส่วนรวมของชาติไว้ตลอดกาล โดยเฉพาะโบราณวัตถุและศิลปวัตถุควรจะได้มีพิพิธภัณฑ์สถาน เก็บรักษาและตั้งแสดง นักศึกษาและประชาชนได้ชมและศึกษาหาความรู้ให้มากและทั่วถึงยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้...”

ทอดพระเนตรหลุมขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จ.อุดรธานี เมื่อ พ.ศ. 2515

พระราชโบายด้านศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

๒. วัฒนธรรม

- การฟื้นฟูประเพณีเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคใหญ่ ตั้งแต่ปี 2502 เป็นต้นมา
- การฟื้นฟูพระราชพิธีนี้รวมเป็นงานเดียวกับรัฐพิธีพืชมงคล เพื่อรักษาโบราณราชประเพณีอันเป็นมิ่งขวัญแก่เกษตรกร โดยพระราชพิธีนี้เคยมีต่อเนื่องตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงพ.ศ. 2479 และได้เว้นว่างไป ต่อมา พ.ศ. 2483 รัฐบาลสั่งให้กำหนดมีการพระราชพิธีเฉพาะแต่พืชมงคล

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค

พระราชโอบายด้านศิลปวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

๓. วรรณกรรม

งานพระราชนิพนธ์ชิ้นแรกของพระองค์นั้น เป็นบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ พระราชทานคือ “พระราชานุกิจรัชกาลที่ 8” และพระราชนิพนธ์เรื่อง เมื่อข้าพเจ้าจากสยามสู่สวีตเซอร์แลนด์ พระมหาชนก ทองแดง และทองแดงฉบับการ์ตูน และทรงแปล “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” และในปีต่อมาทรงแปลเรื่อง “ตีโต” จากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย นอกจากนี้ ยังมีบทความที่ทรงแปลและเรียบเรียงลงในนิตยสารต่างประเทศอีกหลายชิ้น

พระราชโอบายด้านศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

๔. ศิลปะ

แนวทางของจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ที่โดดเด่นและทรงเลือกถ่ายทอดอยู่เสมอเป็นลักษณะของศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) ซึ่งเน้นเรื่องการแสดงออกทางอารมณ์สูงมากโดยเฉพาะจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ทั้งภาพเหมือนจริง ภาพบุคคล อิมเพรสชันนิสม์ เอ็กซเพรสชันนิสม์ ซิมโบลิสม์ ฯลฯ ซึ่งแนวทางของศิลปะสมัยใหม่ ทรงโปรดปรานดนตรีแจ๊สที่เต็มไปด้วยอิสระภาพในการบรรเลงเสรีภาพนั้นก็ส่องทางมาถึงจิตรกรรมที่ทรงวาดเช่นกัน

ภาพวาดฝีพระหัตถ์

พระราชโอบายด้านศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

๕. ดนตรีและนาฏศิลป์

ประเพณีการสืบทอดนาฏศิลป์นั้นต้องประกอบพิธีครอบจากครูผู้ใหญ่ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ต่อเนื่องกันมา ทรงตระหนักถึงความสำคัญของจารีตพิธีกรรมการไหว้ครูและครอบครูนาฏศิลป์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีครอบองค์พระพิราพ พระราชทานแก่ศิลปินอาวุโสของกรมศิลปากร ณ โรงละครพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 23-24 มกราคม พ.ศ. 2506

พระราชโอบายด้านศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

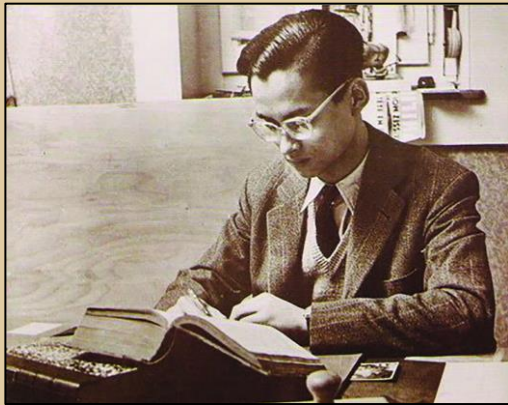
๕. ดนตรีและนาฏศิลป์

พระอัจฉริยภาพด้านดนตรีนั้น ทรงเป็นผู้นำดนตรีแนวแจ๊สและบลู เข้ามาเผยแพร่ในพระราชอาณาจักร ทรงเริ่มเรียนเรื่องการเป่าแซกโซโฟน วิชาการดนตรี การเขียนโน้ต และการบรรเลงดนตรีสากลต่าง ๆ ในแนวดนตรีคลาสสิกเป็นเบื้องต้น ต่อมาจึงเริ่มฝึกดนตรีแจ๊ส โดยทรงหัดเป่าแซกโซโฟนจนชำนาญ ทรงเครื่องดนตรีได้ดีหลายชนิดทั้งเครื่องลมและทองเหลือง รวมทั้งเปียโนและกีตาร์ที่ทรงฝึกเพิ่มเติมในภายหลังเพื่อประกอบการพระราชนิพนธ์เพลงและเพื่อทรงดนตรีร่วมกับวงดนตรีส่วนพระองค์

พระราชโบายด้านศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

๕. ดนตรีและนาฏศิลป์

สำหรับด้านดนตรีไทยทรงมีความสนพระทัยเช่นเดียวกับ ดนตรีสากล ดังปรากฏว่า ทรงมีพระราชโบายให้จัดพิมพ์ โน้ตเพลงไทยเพื่อไม่ให้สูญหายไป และสานต่อโครงการบันทึก เพลงไทยของกรมศิลปากรที่เคยบันทึกไว้ก่อนหน้านี้ แต่มิได้ พิมพ์ออกมา ดังพระบรมราโชวาทความตอนหนึ่งว่า...

“...หลังจากที่ได้โอนงานของกรมคีพาทย์และโขนหลวง มาสังกัดอยู่ในกรมศิลปากรแล้ว รัฐบาลก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการ ตรวจสอบเพลงไทยและบันทึกเป็นโน้ตสากลขึ้นดำเนินงานบันทึก และตรวจสอบต่อจากที่ค้างไว้ และได้รวบรวมเพลงไทยที่บันทึก ตรวจสอบกันไว้ได้มีจำนวน 475 เพลง แต่เพลงที่คณะกรรมการ ได้ตรวจสอบฟังกันดูแล้วและบันทึกไว้ครบทุกแนวเวลานั้นคงบันทึกกัน ไว้ได้ราว 100 เพลงก็ต้องยุติลง ซึ่งต่อมากกรมศิลปากรก็ได้ ขวนขวายจัดพิมพ์ขึ้นคือ “โหมโรงเย็น” กับ “ทำขวัญ” รวมเป็น 33 เพลง นอกนั้นยังมีได้จัดพิมพ์ เวลานี้ต้นฉบับทั้งหมดคงเก็บ รักษาไว้ที่กรมศิลปากร ต้นฉบับเหล่านี้ เขียนด้วยดินสอดำลง บนกระดาษอัดสำเนา ง่ายแก่การเสื่อมเสียเป็นที่สุด ข้าพเจ้า เห็นสมควรสนับสนุนให้เพลงที่ที่บันทึกไว้แล้วนั้นคงไว้เป็น หลักฐานยังยืนสืบไป...”

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการอนุรักษ์มรดกไทย

พระอัจฉริยภาพส่วนพระองค์และแนวพระราชดำริที่มีต่อการดนตรีและนาฏศิลป์ของชาตินั้น ได้สะท้อนให้เห็นพระราชประสงค์ของพระองค์ที่จะอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในด้านดังกล่าว ให้เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมต่างประเทศ ดังปรากฏจากการศึกษาวิจัยที่ล้วนเกิดจากพระวิสัยทัศน์ของพระองค์ นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน การสืบทอดภูมิปัญญา ในด้านดนตรีและนาฏศิลป์จวบจนปัจจุบัน

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการอนุรักษ์มรดกไทย

กิจกรรมท้ายบทเรียน:

ให้นักศึกษาเขียนบอกเล่าเรื่องราวความประทับใจ
ที่มีต่อ..พระอัจฉริยภาพด้านศิลปะและวัฒนธรรม
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙

(จำนวน ๑ หน้ากระดาษ)